

International Security Evolutions and Hybrid Warfare in the 21st Century

Sajad Karimi Parsheh Corresponding Author M.A. student in International Relation, Department of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran ,Iran. E-mail: Sajadkarimi8557@gmail.com

Gholam Ali Chegnizadeh Associate Professor of International Relation, Department of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: Chegnizadeh@yahoo.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

International Security,
War,
Peace,
Cyber Operations,
International Sanctions

ABSTRACT

Hybrid Warfare is an important aspect of security approaches in the 21 century . It involves a combination of military and civilian strategies that include the simultaneous use of cyber operations , information warfare and media campaigns. The emergence of new media and advanced technologies has made hybrid warfare and deterrence policies some of the main security concerns for international actors. on the other hand , this has significantly promoted developments in the international security . Nevertheless the key question is what are the most important effects of hybrid warfare on the evolution of international security and which aspect of are most affected? in response to this hypothesis , it has been proposed that the emergence of Hybrid Warfare has led to changes in military strategies , increased tension and instability ,alteration in the foundations of national security and challenges for international institution and cooperation among different governments. Consequently the present research is explanatory with international security development as the independent variable and the emergence of hybrid warfare as the dependent variable. the data collection method is based on reliable internet and library sources.

Cite this Article: Karimi Parsheh,S. and Chegnizadeh,G. (2025). International Security Evolutions and Hybrid Warfare in the 21st Century. *International Relations Researches*, 14(4), 309-327.
doi: 10.22034/irr.2025.520893.2703

© Author(s)

Publisher: Iranian Association of International Studies

DOI: 10.22034/irr.2024.457271.2544

تحولات امنیتی بین‌المللی و جنگ‌های ترکیبی در قرن ۲۱

سجاد کریمی پرشه دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

Sajadkarimi8557@gmail.com

غلامعلی چگنی زاده دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. Chegnicadeh@yahoo.com

چکیده	درباره مقاله
<p>جنگ‌های ترکیبی بخش مهمی از رویکردهای امنیتی در قرن ۲۱ محسوب می‌شوند. جنگ‌های ترکیبی به مجموع از راهبردهای نظامی و غیر نظامی اطلاق می‌شود که استفاده همزمان عملیات‌های سایبری، جنگ‌های اطلاعاتی و جنگ‌های رسانه‌ای را در بر می‌گیرد. ظهور فناوری‌های نوین و تکنولوژی‌های پیشرفته باعث شده جنگ‌های ترکیبی و سیاست‌گذاری بازدارنده در قبال آن به یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های امنیتی بازیگران بین‌المللی تبدیل گردد و این موضوع به شکل قابل توجهی تحولات امنیتی بین‌الملل را ارتقا داده است. با این وجود پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوال است که مهم‌ترین تأثیرات ظهور جنگ‌های ترکیبی بر تحولات امنیت بین‌المللی بر کدام یک از جنبه‌ها می‌باشد؟ در پاسخ این فرضیه طرح شده که ظهور جنگ‌های ترکیبی منجر به تغییر در استراتژی‌های نظامی، افزایش تنش‌ها بی‌ثباتی، تغییر در بنیان‌های امنیت ملی و در نهایت چالش برای نهاد‌های بین‌المللی و ارتقا همکاری میان دولتی مختلف شده است. پژوهش حاضر از نوع تبیینی و تحولات امنیت بین‌الملل متغیر مستقل و ظهور جنگ‌های ترکیبی متغیر وابسته را تشکیل می‌دهند. روش گردآوری داده‌های براساس منابع اینترنتی و کتابخانه معتبر تنظیم گردیده است.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: امنیت بین‌المللی، جنگ، عملیات سایبری، تحریم‌های بین‌المللی</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۸/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۶</p>

استناد به این مقاله: کریمی پرشه، سجاد و چگنی زاده، غلامعلی. (۱۴۰۳). تحولات امنیتی بین‌المللی و جنگ‌های ترکیبی در قرن ۲۱. پژوهش

های روابط بین‌الملل، ۱۴(۴)، ۳۰۹-۳۲۷. doi: 10.22034/irr.2025.520893.2703

© نویسنده(گان)

ناشر: انجمن ایرانی روابط بین‌الملل

رشد فناوری اطلاعات در کنار انقلاب‌ها فناورانه منجر به دگرگونی در بسیاری از حوزه‌های گردیده است. مطالعات امنیتی یک از مهم‌ترین حوزه‌هایی است که تغییرات در آن بسیار چشمگیر و ابعاد گوناگونی داشته است. تحولات امنیتی جدید باعث نگرانی‌ها بسیاری شده به گونه‌ای که ترکیب فناوری نوین در کنار ابتکارات تاریخی باعث شده بسیاری از بحران‌های امنیتی نوین دارای شدت و اثرات قابل توجهی باشند. با این حال بیشترین دگرگونی در بین تحولات امنیتی بین‌المللی در بعد نظامی و جنگ بوده است. جنگ و فناوری ارتباط گسست‌ناپذیری را دارا هستند به گونه‌ای که در طول تاریخ بازیگرانی که ابداعات جدیدتری را به ارمغان آورده‌اند در عرصه نظامی و نبردهای بین‌گروهی و دولتی عملکرد چشمگیرتری را داشته‌اند. دولت‌ها در زندگی سیاسی اجتماعی بین‌المللی با بهره‌گیری از ابداعات تکنولوژیک ضریب امنیت و دفاع خود را به شکل قابل توجهی ارتقا می‌دهند. با این وجود در تحولات امنیتی نوین و ظهور استراتژی‌های مدرن، بازیگران نظام بین‌المللی به دنبال ترکیبی از توانایی‌های امنیتی و نظامی هستند که منجر به ظهور مفهوم نوینی به نام جنگ‌های ترکیبی شده است. از سوی دیگر بهره‌گیری مجموعی از سیاست‌های امنیتی و نظامی در صحنه‌های سیاسی نبردها از دیرباز وجود داشته است؛ اما این امر در سده‌های اخیر به شکل قابل توجهی گسترش یافته و باعث شده دولت‌ها اهداف گوناگون سیاسی امنیتی و اقتصادی را به شکل قابل توجهی پیگیر باشند.

جنگ‌های ترکیبی به‌عنوان رویکردی نوین در منازعات نظامی تأثیرات بسیاری بر تحولات امنیتی بین‌المللی گذاشته است و این رویکرد به گونه‌ای است که دگرگونی‌های امنیتی در سطوح گوناگون منطقه‌ای و جهانی قابل مشاهده است. این نوع از جنگ‌ها شامل طیف گسترده‌ای از عملیات نظامی و غیرنظامی یا از جمله جنگ‌های سایبری، عملیات اطلاعاتی، استفاده از نیروهای نظامی نامتعارف است. از سوی دیگر جنگ‌های باعث پیچیده‌شدن تعریف مفاهیم امنیتی گردیده‌اند و این موضوع باعث شده بازیگران بین‌المللی به دنبال الگوهای متفاوتی از تأمین امنیت باشند. بعد دیگر این عوامل تغییرات در ایجاد چالش‌های جهانی و نگرانی بازیگران بین‌المللی است. بدین نحو که بسیاری از دولت‌ها در اسناد ملی مربوطه توجه و افری به مفهوم جنگ‌های ترکیبی داشته و در این فرایند به سیاست‌گذاری‌های عمده نظامی امنیتی روی آورده‌اند. با این وجود با توجه به وجود نگرانی‌های عمده و گسترده کشورها و سازمان‌های بین‌المللی از ظهور این نوع از منازعات نوین پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال است که مهم‌ترین تأثیرات ظهور جنگ‌های ترکیبی بر تحولات امنیت بین‌المللی بر کدام یک از جنبه‌ها

است؟ در پاسخ این فرضیه طرح شده که ظهور جنگ‌های ترکیبی باعث تغییر در استراتژی‌های نظامی، افزایش تنش‌ها بی‌ثباتی، تغییر در بنیان‌های امنیت ملی و در نهایت چالش برای نهادهای بین‌المللی و ارتقا همکاری میان دولتی مختلف شده است. بر این اساس پژوهش حاضر از نوع تبیینی و تحولات امنیت بین‌الملل متغیر مستقل و ظهور جنگ‌های ترکیبی متغیر وابسته را تشکیل می‌دهند. روش گردآوری داده‌های بر اساس منابع اینترنتی و کتابخانه معتبر تنظیم گردیده است. علاوه بر این ساختار مقاله حاضر بدین گونه است که ابتدا پیشینه ای ادبیات موجود رو بررسی خواهد کرد در ادامه چارچوب مفهومی جهان در حال تحول را تبیین خواهد نمود و سپس تلاش می‌شود فرضیه مقاله را مورد بحث قرار دهد در نهایت نتیجه گیری ارائه خواهد شد.

۱. ادبیات تحقیق

ادبیات موجود در حوزه جنگ‌های ترکیبی به شکل قابل توجهی در حال گسترش است. این موضوع به ابعاد گوناگون تقسیم می‌شود و به حوزه‌های گوناگونی هم تقسیم می‌شود باین وجود در ذیل به برخی از مهم‌ترین پژوهش در این حوزه را مورد بررسی قرار خواهد گرفت. مقاله "تهدیدهای هیبریدی و درگیری‌های جدید در نظام بین‌الملل"^۱ که در سال ۲۰۱۶ توسط آسکین سوکمن^۲ نوشته شده به بررسی مفهوم تهدیدات ترکیبی و درگیری‌های جدید در نظام بین‌الملل می‌پردازد. مقاله توضیح می‌دهد که چگونه دولت‌ها در محیط پست‌مدرن در کنار سایر بازیگران غیردولتی در معرض تهدیدات پیچیده و مبهم قرار دارند که می‌توانند باعث بی‌ثباتی ساختار نظام بین‌المللی و امنیت ملی شوند. نمونه‌هایی مانند جنگ داخلی سوریه و بحران اوکراین نشان می‌دهند که تهدیدات ترکیبی، با استفاده از تاکتیک‌های نظامی و غیردولتی، چالش‌های امنیتی را افزایش داده و جهان را به سمت یک سیستم چندقطبی و نامتوازن سوق داده است.

مقاله "جنگ جایگزین: توسعه، تأثیر، و قانونی جنگ هیبریدی که توسط دولت ملی هدایت شده"^۳ که توسط جک براون^۴ به بررسی مفهوم جنگ‌های هیبریدی، تأثیرات آن بر روابط بین‌الملل، و پیامدهای حقوقی این نوع جنگ‌ها می‌پردازد. نویسنده بیان می‌دارد مفهوم جنگ هیبریدی، به‌ویژه پس از الحاق کریمه به روسیه در سال ۲۰۱۴، به‌عنوان شکلی جدید از درگیری‌های نظامی و سیاسی مطرح شده و

¹ *Hybrid threats and Conflicts in International systems*

² *Askin insin Sokmen*

³ *An Alternative Warfare: The Development , Impacts and Legality of Hybrid Warfare Conducted by Nation State*

⁴ *Jack Brown*

توجه بسیاری از محققان و دولت‌ها را به خود جلب کرده است. این نوع جنگ شامل ترکیبی از عملیات نظامی متعارف و نامتعارف، عملیات اطلاعاتی، جنگ سایبری و استفاده از نیروهای نیابتی است که می‌تواند ثبات سیاسی و امنیت ملی کشورها را به چالش بکشد. بررسی این پدیده به شناخت بهتر از ماهیت منازعات معاصر کمک کرده و چارچوبی برای مقابله با این تهدیدات ارائه می‌دهد.

مقاله "جنگ‌های ترکیبی: در قرن ۲۱، تهدیدات برای صلح و امنیت"^۱ که توسط ساشا دومینیک باخمن^۲ و هاگان گونریسون^۳ به رشته تحریر در آمده به بررسی مفهوم "جنگ ترکیبی" می‌پردازد که شامل تهدیدات سایبری و تروریسم سایبری است و به تحولات اخیر در اوکراین و تهدیدات گروه‌های اسلام‌گرای رادیکال در آفریقا و خاورمیانه اشاره دارد. نویسندگان بر لزوم تغییر در دکترین‌های نظامی و رویکردهای سنتی به جنگ و صلح تأکید می‌کنند و پیش‌بینی می‌کنند که تهدیدات ترکیبی به چالش‌های جدیدی برای صلح و امنیت جهانی منجر خواهد شد. در نهایت، مقاله به ضرورت همکاری‌های بین‌المللی و پاسخ‌های جامع به این تهدیدات اشاره دارد.

مقاله "جنگ هیبریدی در قرن ۲۱: یک مفهوم قدیمی با چهره جدید"^۴ که توسط لئونوت آلین کردی^۵ که در سال ۲۰۱۷ نوشته شده به بررسی مفهوم "جنگ ترکیبی" در قرن ۲۱ می‌پردازد و تأکید می‌کند که تهدیدات ترکیبی به عنوان یکی از چالش‌های اصلی امنیت جهانی شناخته می‌شوند. نویسنده، ایونوت آلن سیردی، به تغییرات در محیط امنیتی بین‌المللی و استفاده از تاکتیک‌های ترکیبی که شامل اقدامات نظامی و غیرنظامی است، اشاره می‌کند و تأکید می‌کند که این نوع جنگ می‌تواند به راحتی نقاط ضعف جوامع و دولت‌ها را هدف قرار دهد. مقاله همچنین به ضرورت همکاری‌های بین‌المللی و رویکردهای جامع برای مقابله با این تهدیدات اشاره دارد و پیش‌بینی می‌کند که جنگ‌های ترکیبی در آینده به شکل‌های جدیدی ظهور خواهند کرد.

مقاله "بازتعریف جنگ ترکیبی: جنگ غیرخطی روسیه علیه غرب"^۶ که توسط تد اشناووفر^۷ در سال ۲۰۱۷ نوشته شده به بررسی مفهوم جنگ غیرخطی^۸ به عنوان یک رویکرد جدید در جنگ‌ها می‌پردازد

¹ Hybrid wars: The 21 Century's New Threat to Global peace and Security

² Sasch – Dominic Dov Bachman

³ Hakan Gunneriusson

⁴ The Hybrid Warfare in 21 Century : an Old Concept with New Face

⁵ Lonute Alin Cirdei

⁶ Redefining Hybrid Warfare : Russia's Non- liner War Against the West

⁷ Tad Schnauffer

⁸ Non - Liner

که به‌ویژه در زمینه عملیات روسیه در اوکراین و سایر نقاط جهان مطرح شده است. نویسنده، تاد آ. شناوفر، تأکید می‌کند که اصطلاح "جنگ ترکیبی"^۱ نمی‌تواند به طور کامل روش‌های روسیه را توصیف کند و به جای آن، نیاز به تعریف جدیدی به نام جنگ غیرخطی وجود دارد که شامل استفاده از تاکتیک‌های غیرنظامی، سایبری، و اطلاعاتی به همراه روش‌های نظامی است. این مقاله به تحلیل چگونگی اجرای این نوع جنگ توسط روسیه و تأثیرات آن بر امنیت جهانی می‌پردازد و بر لزوم درک صحیح از این مفهوم برای سیاست‌گذاران تأکید می‌کند. مقاله "بازگشت به آینده: مشکلات پایدار جنگ‌های ترکیبی"^۲ که در سال ۲۰۲۴ توسط رابرت پرسن^۳ و سایرین نوشته شده به این امر اشاره دارند که ظهور جنگ‌های ترکیبی باعث ایجاد مشکلات و نگرانی‌های امنیتی بسیاری گردید است. از سوی دیگر این پژوهش با تمرکز بر جنگ اخیر روسیه و اوکراین اثرات و پیامدهای جنگ ترکیبی روسیه اشاره دارند. از سوی دیگر از منظر نویسندگان ظهور جنگ‌های ترکیبی برآیند تحولات جدید امنیتی است و برای مقابله و جلوگیری از اثرات قابل توجه امنیتی و غیر امنیتی نیازمند استراتژی‌های جامع و چند بعدی است.

مقاله "درک جنگ ترکیبی روسیه"^۴ که در سال ۲۰۱۷ توسط انتشارت رند^۵ نوشته شده به سیاست‌ها و جایگاه جنگ ترکیبی در فدراسیون روسیه اشاره دارد. مقاله بیان می‌دارد که جنگ ترکیبی به عنوان یکی از اصلی‌ترین استراتژی‌های مسکو نمایانگر تحولات گوناگون در مطالعات امنیتی است. روسیه از این راهبرد در شکل‌های گوناگونی بهره می‌گیرد و این عامل باعث نگرانی‌های بسیاری در بین دولت‌های اروپایی شده است. با این حال مقاله اشاره دارد در نظام بین‌الملل تحولات امنیتی دچار دگرگونی‌های بسیاری گردیده است که یکی از مهم‌ترین نمودهای آن جنگ‌های ترکیبی است.

باتوجه به پژوهش‌های گسترده و گوناگون در حوزه جنگ‌های ترکیبی و ادبیات مربوط آن می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که ادبیات آن شامل طیف بسیاری از مسائل می‌شود. پژوهش‌هایی که به شکل خاص به جنگ ترکیبی قدرت‌های بزرگ در عرصه روابط بین‌الملل پرداخته‌اند که باعث گسترده شده ادبیات و آثار این حوزه گردیده است با این وجود نوآوری پژوهش حاضر بر این اساس است که با تمرکز بر این موضوع که جنگ ترکیبی‌های چگونه باعث پیچیده‌تر شدن نظام بین‌الملل گردیده‌اند و در این

¹ Hybrid Warfare

² Back to the Future : the persistent problems of Hybrid wars

³ Robert Person

⁴ Understanding Russia Hybrid Warfare

⁵ RAND

راستا چگونگی باعث تحول در مطالعات امنیتی شده اند به دنبال این است فرضیه مورد نظر مقاله به اثبات برساند و همچنین سعی دارد راهبرد های نوینی از رویکرد های جنگ های نوین و دگرگونی در مفهوم قدرت را تشریح کند.

۲. روش تحقیق

پژوهش حاضر را می‌توان در دسته‌بندی پژوهش‌های تبیینی^۱ قرارداد. تحقیق تبیینی روش‌شناسی ای است که به وسیله آن فرایندها، رویدادها و رابطه بین ساختارها را می‌توان روشن کرد. در این نوعی مطالعه سعی بر آن است تا با تداخل دقیق تاریخ به دلیل مسائل دست‌یافت، از سوی دیگر تحقیقات تبیینی برای دستیابی به نتایج بیشتر ارزیابی می‌شود. آنالیز و بررسی اطلاعات و استخراج از منابع گوناگون به منظور تولید متن یکی از مهم‌ترین هدف‌های پژوهش‌های تبیینی است. این نوع از پژوهش‌ها به دنبال پاسخ سؤالات چرا و چگونه است و با چنین رویکردی به تحلیل عمیق‌تر موضوع می‌پردازد. از سوی دیگر چنین روش‌هایی، پژوهشگران سعی دارند درک کنند چگونه یک متغیر بر متغیرهای دیگر اثر می‌گذارد و در ادامه این نوع از پژوهش می‌توانند به پیش بینی یا رفتارها و نتایج کمک کند و همچنین در شکل‌هایی به تبیین مسائل پیچیده می‌پردازد.

۳. جنگ در جهان در حال تحول

جنگ بخشی جدای ناپذیر از زندگی سیاسی اجتماعی بین‌الملل است و همواره در تاریخ زندگی بشری منشأ بسیاری از دگرگونی‌های تاریخی و همچنین عامل استراتژیک در بسیاری از دگرگونی‌های تاریخی بوده به گونه‌ای که تغییر در نوع جنگ و درگیری باعث تغییرات ساختاری بین‌الملل شده است. از سوی دیگر روندهای تاریخی نشان می‌دهد جنگ‌ها و شیوه‌های منازعات نظامی و ایجاد ابتکار و نوآوری در آن می‌تواند اثرات قابل توجهی در چرخش نظام قدرت‌های بزرگ داشته باشد به گونه‌ای تاریخ سیاسی و روابط بین‌الملل گویای این امر است که در سده‌های گذشته بازیگری که در حوزه فناوری نوین و علوم نظامی پیش‌گام بوده است در شکل‌دهی به چرخه نوین سیاست قدرت رویکرد راهبردی داشته است. به عبارتی ایجاد نوآوری و ابتکار در تسلیحات نظامی و شیوه‌های نوین نبرد به ارتقا قدرت و جایگاه بازیگران منجر می‌گردد این موضوع در حالی است بسیاری از استراتژی‌های دفاع و تهاجم دولت‌های در عرصه بین‌المللی با دگرگونی و تغییرات همراه بوده است (Rezaee, Torabi, 2022: 2-3). از سوی

¹ Explanatory Research

دیگر پیشرفت‌های تکنولوژیکی تأثیری عمیقی بر منازعات نظامی برجای گذاشته است به عبارتی از اختراع چرخ و کشف باروت و دسترسی به ابزارآلات پیشرفته نظامی تا کشف و ساخت سلاح‌های هسته‌ای بیانگر این است که در تاریخ سیاسی بین‌المللی ابداعات نوین و دگرگونی در نوع تنازعات نظامی به شکل قابل‌توجهی بر جهان و امورات بین‌الملل تأثیر گذاشته است. ارقابت بین بین‌بازیگران سیاسی در به کار کشف یا به‌کارگیری ابداعات نوین عاملی مهم و راهبردی در جهت توسعه جنگ‌ها و تحولات امنیت شده است. از جهانی اول و دوم در ادامه جنگ سرد و تحولات و منازعات نظامی گوناگون آن باعث شده انقلاب بزرگی در حوزه نیروهای و ابداعات نظامی گردیده است. از سوی دیگر با پیشرفت تکنولوژی سلاح‌ها و تجهیزات نظامی به طور مداوم بهبود یافته‌اند. به عبارتی بشر با مرور زمان از سلاح‌های سرد و ساده مانند نیزه و شمشیر به ابزارهای پیشرفته و هدایت‌شونده مانند موشک و پهپاد دست‌یافته است به‌گونه‌ای که این امر در شکل‌های گوناگون خود باعث پیچیدگی در منازعات نظامی، درگیری‌های گسترده و چندبعدی شدن جبهه‌های نبرد گردیده است و طبیعی است در این راستا تلفات جانی و انسانی به شکل قابل‌توجهی ارتقا یابد (Cobin and Geoffry: 2018: 8-9).

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ و تحولات و منازعات نظامی پس از آن باعث شد . به عبارتی ظهور قدرت‌های جدید اعم از دولتی و غیر دولتی ، ایجاد درگیری‌های نوین قومی و داخلی باعث شد بسیاری از منازعات نظامی و ترکیب بهره‌گیری از تجهیزات و سلاح‌های به شکل قابل توجهی دگرگون شود . این امر به شکلی است که در آغاز سده بیستم در بسیاری از استراتژی‌های دولت‌ها سیاست‌ها کلاسیک نظامی و امنیتی جایگاهی نداشت بلکه الگوی بهره‌گیری از سیاست‌های نوین و پیشرفته ضرورتی اجتناب‌ناپذیر بود. این در حالی است که با آغاز قرن جدید تهدیدات با شکل ویژه‌ای چندبعدی و ترکیبی شدند و دولت در این راستا به مجموعی از سیاست‌های و استراتژی‌های امنیتی ملی روی آوردند . این موضوع به گونه‌ای است که دگرگونی‌های بنیادین جهانی و منطقه‌ای در کنار تغییرات ساختاری باعث ظهور جنگ‌ها نوین و متفاوت شده است به گونه‌ای که امروزه با یک نوع خاص یک الگوی ویژه از عملیات‌های نظامی روبرو نیستیم بلکه تغییرات ایجاد شد نمایانگر ظهور طیف‌های گوناگونی از منازعات نظامی است . جنگ‌های امروزه شامل شکل‌هایی همچون جنگ‌های سایبری، اطلاعاتی، رسانه‌ای در شکل دیگر همچون جنگ ساختی باعث سردرگمی بسیاری گردید است و هریک از این استراتژی‌های نیازمند الگوی رفتاری به خصوص و ویژه خود است که باعث می‌شود تحولات امنیتی بین‌الملل دچار بسیاری گردد (Shokoohi, Karimi Parshah, 2022: 6). باین‌وجود

یکی از اصلی ترین جلوه‌های تهدیدات امنیتی و دگرگونی‌های نوین در نظام بین‌الملل در حال تحول ظهور جنگ ترکیبی است که با توجه به ویژگی‌های به‌خصوص خود اثرگذاری قابل توجهی هم دارد. جنگ‌های ترکیبی به مجموعه‌ای از عملیات ای نظامی و غیرنظامی، بهره‌گیری از ابزارهای پنهان و غیر پنهان شامل گسترش اطلاعات و پخش خبرهای درست و نادرست، عملیات سایبری، فشارهای سیاسی و وضع تحریم‌های گسترده مالی و اقتصادی و همچنین تلاش برای انزوای بین‌المللی و استفاده از نیروهای نظامی متعارف و نامتعارف اطلاق داده می‌شود. از سوی دیگر بسیاری از راهبردهای جنگ‌های ترکیبی در جهت ایجاد شک تردید در جوامع و همچنین ایجاد نابسامانی‌های اجتماعی و سیاسی در بین جمعیت سرزمینی مورد هدف ایجاد می‌شود که در نوع خود می‌تواند آثار سیاسی و اجتماعی بسیاری را بر جای بگذارد (Schmid, 2019: 1-2).

منازعات و جنگ‌های به وقوع پیوسته نشان می‌دهد عملیات ترکیبی به شکل قابل توجهی هم‌زمان اثرات قابل توجهی بر جای می‌گذارند و اثرات چندوجهی یا به عبارتی انسانی و مالی و امنیتی مهم‌ترین آثار این نوع از راهبردهای نظامی هستند. جنگ‌های ترکیبی اثرات قابل توجهی بر عملیات نظامی و امنیتی در جهان در حال تحول گذاشته‌اند به گونه‌ای تشخیص دشمن و تمایز بین نیروی‌های نظامی و غیرنظامی با گروهی رسمی و غیررسمی به شکل ویژه‌ای سخت شده است. از سوی دیگر در این نوع استراتژی‌ها دولت‌ها باید استراتژی‌های خود را برای مقابله با تهدیدات گوناگون تطبیق دهند که شامل استراتژی‌های و ایجاد زیرساخت‌های به‌خصوص است البته نتایج جنگ‌های ترکیبی نشان می‌دهد نتایج این نوع از استراتژی‌های نظامی معمولاً نامشخص‌تر است و ممکن است فرایند نتیجه‌بخش بودن آن طی سال‌های طولانی و زمانی متفاوتی بستگی دارد. با این وجود جنگ‌های ترکیبی می‌توانند اثرات بالقوه‌ای را بر اقتصاد، سیاست و افکار عمومی داشته باشند و در شکل‌های گوناگونی باعث ایجاد تغییر در نگرش‌ها، افکار و عقاید جامعه نسبت به امور گوناگون گردند (Bulary and others, 2023: 14)

۴. دگرگونی مفهوم "قدرت" در نظام بین‌الملل

مفهوم قدرت یکی از مهم‌ترین مفاهیم در عرصه روابط بین‌الملل است. با این حال دگرگونی‌های بنیادین در عرصه‌های گوناگون جهان باعث شده این واژه در ابعاد گوناگونی دچار تغییر گردد. تعریف کلاسیک از قدرت به معنی توانایی کنترل و اراده سایرین است (مسعود نیا و همکاران، ۱۳۹۷: ۵). با این وجود در دوره‌های تاریخی گوناگون قدرت در روابط بین‌الملل و زندگی سیاسی بین‌الملل به معنی در ابعاد فیزیکی

و مادی تعریف می‌شد به عبارتی بازیگری که دارای بالاترین ابعاد قدرت را در خود داشت توان اثرگذاری قابل توجهی بر امور بین الملل را داشت که این امر می‌توانست نتایج قابل توجهی را در بر جای بگذارد. قدرت‌های بزرگ در بسیاری از دوره‌های تاریخی با انباشت سرمایه و ثروت به با بهره‌گیری از بسیاری از عوامل به توسعه‌طلبی و کشورگشایی روی می‌آوردند و بعد از مدتی می‌توانستند دامنه قدرت و ابعاد سرزمین‌های تحت سلطه را ارتقا دهند؛ اما این نگاه با مرور زمان و ظهور انقلاب‌های صنعتی و نوین به حاشیه رفت و رویکردی جدیدی از صورت‌بندی قدرت ظهور کرد که بر اساس دانش و انقلاب‌های فناوریانه و تکنولوژیکی استوار بود. با این حال تحولات تاریخی و امنیتی در جنگ‌های جهانی اول و در ادامه جنگ سرد باعث شده بسیاری از تعاریف کلاسیک از قدرت در روابط بین‌الملل تحت‌الشعاع قرار گیرد این امر به‌گونه‌ای هویدا گشت که بسیاری از بازیگران در نظام بین‌الملل از دنبال‌روی قدرت آن هم در معنای نظامی فاصله گرفتند و سعی در گسترش ابعاد قدرت و بهره‌گیری از جلوه‌های گوناگون آن گرفتند. در ادبیات نظامی و امنیتی بهره‌گیری صرف از قدرت و بدون هدف و راهبرد دارای اهمیتی چندانی نیست. به عبارتی بهره‌گیری از قدرت نظامی باید استراتژیک و راهبردی باشد. از سوی دیگر استفاده از قدرت نظامی باید به‌گونه‌ای باشد که دارای دستاوردهای مشخص و کلیدی را میسر سازد، به‌گونه‌ای که در این راهبرد مفهوم چند کارگی یا چندبعدی^۱ بودن قدرت بسیار مهم و راهبردی است. به عبارتی قدرت نظامی عاملی مهمی است که باید در راستای بهره‌گیری قدرت سیاسی، اقتصادی و تکنولوژیکی باشد و بهره‌گیری و استفاده از پتانسیل همه این اجزا باعث ظهور مفهوم نوینی به نام جنگ‌های ترکیبی می‌شود (Art, 1999:15).

با این وجود پایان نظام دوقطبی و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ضربه سنگینی به مفاهیم و تعریف کلاسیک از قدرت نمود. به عبارتی فقدان و ضعف در ابعاد گوناگون قدرت و تمرکز صرف در برخی از منابع و بنیان‌های مهم قدرت از جمله نظامی امنیتی نقش بسزایی در فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی داشت موضوعی که باعث شد بازیگران گوناگون در عرصه بین‌المللی به شکل‌های ویژه‌ای به دنبال ترکیبی از قدرت در زندگی سیاسی-اجتماعی بین‌الملل بروند این امر به‌گونه‌ای است که در اوایل سده میلادی بسیاری از دولت‌ها از این راهبرد در جهت ارتقا جایگاه و پرستیژ بین‌المللی^۲ بهره بردند. ظهور انقلاب‌های نوین در قرن ۲۱ باعث شده مفاهیم نوینی همچون قدرت نرم در کنار قدرت سخت ظهور

¹ Versatile

² International Prestige

کند. در نظر اندیشمندانی همچون جوزف نای دگرگونی‌های بین‌المللی و تغییرات و ظهور تحولات نوین در عرصه بین‌المللی باعث شده مفهوم قدرت نرم ظهور کند. از منظر نظریه‌پردازانی همچون نای قدرت سخت در کنار مفهوم قدرت نرم قرار می‌گیرد و او بیان می‌دارد تحول مفهوم قدرت نشان‌دهنده تغییرات عمیق در روابط بین‌الملل است و این امر نیازمند برداشت‌ها تحلیل نوین از مفهوم قدرت در روابط بین‌الملل است (Masoudnia and others, 2018: 9). علاوه بر این نظام بین‌الملل پیچیده امروز بهره‌گیری و استفاده ترکیبی از قدرت سخت و نرم امری مهم و راهبردی است. از سوی دیگر روندهای همچون جهانی‌شدن و ظهور انقلاب‌های فناورانه مهمی در بهره‌گیری از ترکیب قدرت دارد. ترکیبی قدرت به این معنی است که دولت‌ها در راستای سیاست‌های گوناگون و متنوع منطقه‌ای و جهانی دارای ترکیبی از مجموع قدرت باشند. به عبارتی دارا بودن از منابع گوناگون قدرت به این معنی است که تناسب مطلوبی بین قدرت نرم و سخت و با به عبارتی بین قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی وجود داشته باشد. پیچیده‌شدن امور گوناگون در جهان حاضر گویای این امر است که دولتی می‌تواند شرط بقا و ادامه زندگی سیاسی را تضمین نماید که بتواند ترتیبات ایجاد می‌نماید که تمامی این پتانسیل‌ها ایجاد گردد. کوتاه‌سخن اینکه ضرورت زندگی بین‌المللی ایجاد می‌کند دولت‌ها از رویکردهای گوناگون و سیاسی اقتصادی، امنیتی دنباله‌روی کنند علاوه بر این چندبعدی بودن قدرت و دارا بودن از مجموع قدرت می‌تواند اثرات قابل توجهی داشته باشد.

۵. مهم‌ترین ابعاد اثرات جنگ‌های ترکیبی بر تحولات امنیتی بین‌المللی

انقلاب‌های فناورانه در کنار تحولات امنیتی و ژئوپلیتیک باعث بسیاری از دگرگونی امنیتی و نظامی شده است به گونه‌ای امروزه بسیاری از رویدادهای بین‌المللی تحت‌الشعاع فناوری‌های نوین قرار گرفته است و ردپای این تحولات را می‌تواند در منازعات نظامی گوناگون متوجه شد. بدین ترتیب این دگرگونی‌های نیازمند سیاست‌های امنیتی و استراتژی‌های به‌خصوص خود است و نمی‌توان با درک و برداشت و اتخاذ رویکردهای کلاسیک به سیاست‌گذاری امنیتی روی آورد. باین حال پژوهش حاضر در ادامه به برخی از مهم‌ترین اشکال تحولات امنیتی بین‌الملل که برآمده از جنگ‌های ترکیبی هستند را تبیین خواهد نمود.

۵-۱. عملیات های سایبری

پیشرفت و رشد فناوری اطلاعات باعث ظهور و ایجاد گونه‌های نوین از منازعات و درگیری‌های امنیتی با به عبارتی جنگ‌های سایبری شده است. جنگ‌های سایبری در عرصه بین‌المللی باعث پیچیدگی‌های بسیاری گردیده و باعث دگرگونی در مطالعات امنیتی شده است. از سوی دیگر استفاده بیش از پیش مردم از فناوری‌های نوین و ارتباط گسترده با فضای اینترنت از دلایل مهم و راهبردی افزایش عملیات های سایبری در جهان شده است. با این وجود عملیات سایبری شامل طیف گوناگونی از اقدامات باهدف ایجاد ناامنی‌های گسترده، خطرات احتمالی در فضای آنلاین تعریف شود که مهم‌ترین کارکرد آن ایجاد اختلال در فرآیندها باشد. این موضوع به‌گونه‌ای است در ادبیات امنیت سایبری این عامل خود به شکل‌های گوناگونی همچون ایجاد دسترسی به اطلاعات مهم، فیشینگ، ایجاد اختلالات گسترده و گوناگون تقسیم گردد.

در نظام بین‌الملل حاضر امنیت سایبری به یکی از اصلی‌ترین نگرانی‌های دولت تبدیل شده است. دولت‌ها استراتژی‌های گوناگونی در جهت مقابله با تهدیدات آنی و استراتژیک دارند؛ اما از سوی دیگر تهدیدات و خطرات امنیتی هم به شکل قابل‌توجهی ارتقایافته است بر اساس گزارش مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی حملات سایبری تحت حمایت دولت طی شش سال گذشته ۶۰ درصد افزایش یافته است (Azubui, 2023:2-3). در استراتژی‌های امنیت ملی عملیات سایبری دارای جایگاه به خصوصی هستند و با توجه به دگرگونی‌های فناورانه و تکنولوژیکی این موضوع بسیار در امنیت بین‌الملل راهبردی و حائز اهمیت است. به عبارتی این راهبرد با توجه به حجم و دامنه ابعاد آن می‌تواند آثار گوناگون بسیاری را برجای بگذارد. علاوه بر این هدف گیری زیرساخت‌های حیاتی در زمان منازعات و درگیری‌ها با استفاده از جنگ‌های سایبری بخش مهمی از استراتژی نظامی دولت‌ها است به گونه‌ای که در جریان جنگ ۲۰۲۲ روسیه و اوکراین این راهبرد به بخشی جدای ناپذیر از راهبرد های نظامی و امنیتی مسکو و کیف تبدیل شده است (Lonita, 2023: 7-6).

جنگ‌های سایبری تحول چشمگیری را بر امنیت بین‌الملل ایجاد نموده‌اند. به عبارتی این حوزه جنگ‌ها به شکل قابل‌توجهی با مفهوم سابق و کلاسیک خود متفاوت است و این نوع از عملیات می‌توانند به شکل ویژه‌ای به زیرساخت‌های حیاتی و سیستم‌های مالی آسیب وارد نمایند. ظهور این نوع از منازعات نظامی باعث شده تا گروه‌های غیردولتی و هکرهای مستقل بتوانند به راحتی به سیستم‌های امنیتی دسترسی داشته باشند و آسیب‌های جدی را به سیستم‌ها مهم و حیاتی ایجاد نمایند و این در حالی است

که استراتژی‌های پیش‌گیرانه در این حوزه امری پیچیده و غیرقابل‌پیش‌بینی در نظر گرفته می‌شود. رشد و گسترش عملیات‌های سایبری در دهه‌های اخیر به‌گونه‌ای بوده است در امروزه در کنار هوا، زمین به یکی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین حوزه‌های امنیتی تبدیل شده است و اهمیت یکسانی در برابر سایر حوزه‌ها و مسائل دارد. از سوی دیگر این موضوع باعث شده است که سیاست‌گذاری‌های امنیتی به خصوصی در این حوزه اعمال گردد. علاوه بر این سیاست‌گذاری در حوزه امنیت سایبری می‌تواند به اشکالی گوناگونی داشته باشد. با این وجود استراتژی‌های دفاعی و تهاجمی آن به شکل قابل‌توجه کاربرد دارد. نکته کلیدی در باب امنیت سایبری بدین شکل است این استراتژی به‌عنوان یک عامل راهبردی در نظر گرفته می‌شود؛ اما به‌تنهایی کافی نیست به عبارتی رویکردهای جنگ و سابقه‌های تاریخی آن نشان می‌دهد این عامل در موقعیتی کارساز است که سیاست و استراتژی‌های گوناگونی در کنار آن وجود داشته باشند و به‌عنوان بخشی مهمی از یک استراتژی جامعه بهره گرفته شود (Bronks, 2024: 1-2).

تهدیدات گسترده عملیات سایبری باعث شده دولت‌ها به شکل قابل‌توجهی به همکاری روی آورند. این درحالی است بسیاری از دولت‌ها در عرصه بین‌المللی به شکل ویژه‌ای در برابر بهره‌گیری از عملیات‌های سایبری به‌عنوان سیاست فشار مخالفت می‌کنند. از این رو بازیگران بین‌المللی همکاری گسترده‌ای در زمینه تبادل اطلاعات و تهدیدات مشترک دارند این امر به‌گونه‌ای است که بسیاری از دولت‌ها در زمینه تبادل اطلاعات و توسعه استانداردهای مشترک با هم همکاری دارند و در ایجاد زیرساخت‌های مشترک در جهت مقابله با تهدیدات گوناگون امری به یکی از اصلی‌ترین زمینه‌های همکاری تبدیل شده است (Center for Strategies and International Studies, 2024: 1) در کنار این عوامل توسعه استانداردهای مشترک و توافقات قانونی بخشی دیگر از همکاری کشورها و بازیگران بین‌المللی برای جلوگیری از آسیب‌پذیرهای تهدیدات سایبری است به‌گونه‌ای ایجاد استانداردهای بین‌المللی برای امنیت سایبری می‌تواند به شکل‌های گوناگون به کشورهای کمک کند تا رویکردهای مشابه و یکسانی را در برابر تهدیدات اتخاذ نمایند و این استانداردها می‌تواند شامل پروتکل‌های امنیتی و روش‌های مدیریت ریسک و خطرات مربوط به آن در نظر گرفته شود. اثرگذاری تهدیدات را به شکل قابل‌توجهی ارتقا داده است و باعث تحول در مطالعات امنیتی و سیاست‌گذاری این حوزه گردیده است به عبارتی در معنا مدرن تعاریف امنیت مصون بودن از آسیب‌های سایبری جایگاه ویژه‌ای دارد.

۲-۵. رسانه های اجتماعی

یکی از آثار مهم و اثرگذار ظهور فناوری‌های نوین رشد و گسترش رسانه‌های اجتماعی است. امروزه این رسانه‌ها جایگاه ویژه‌ای در زندگی مردم در سراسر جهان دارند. بسیاری از قدرت‌های بزرگ برای استفاده و ایجاد هژمونی در عرصه آنلاین رقابت به خصوصی دارند. پیشرفت فناوری و افزایش دسترسی به اینترنت به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه به شکل قابل توجهی باعث شده کاربران اینترنتی رو افزایش رود و این موضوع در شکل‌های گوناگونی اثرات قابل توجهی بر جای گذاشته است به‌گونه‌ای که رسانه‌های اجتماعی توانسته‌اند ابزاری کارآمدی در جهت بسیاری از اهداف سیاسی درآید به‌گونه‌ای انتشار اخبار نادرست، پروپاگاندا، رسانه‌ای، دسترسی به حریم داده‌های سری و تأثیرات مخرب دیگر بخشی مهمی از آثار رسانه‌های اجتماعی در زندگی سیاسی اجتماعی بین‌المللی محسوب می‌شود (Nissen, 2016: 6-7). جنگ‌های رسانه‌ای همواره در طول تاریخ وجود داشته‌اند و بخشی مهمی از منازعات و درگیری‌های امنیتی را تشکیل می‌دادند و این موضوع در بحران‌ها و مقاطع حساس شکل ویژه به خودش گرفته است. باین وجود نقطه اوج جنگ‌های رسانه‌ای در جنگ‌های جهانی اول و دوم بوده به‌گونه‌ای تعریف واقعیت، استفاده از پروپاگاندا در جهت ارتقا روحیه ملی در این برهه زمانی جایگاه ویژه‌ای داشته و بخشی گسترده از استراتژی تضعیف روحیه و از بین بردن سیاست‌های دشمن را با بهره‌گیری از حملات رسانه و اخبار صورت پذیرفته است (Farber, 2020: 1).

رسانه‌های اجتماعی به شکل قابل توجهی بر برداشت‌های عمومی و ادراک اجتماعی اثر می‌گذارند. بدین‌گونه که مهاجمان با انتشار اطلاعات نادرست سعی دارند گروه‌های هدف را به شکل سیستماتیک فریب دهند. از سوی دیگر ایجاد "توجه مصنوعی" بخشی دیگری از رویکردهای موجود به جنگ‌های رسانه‌ای است و در این راستا ایجاد و تمرکز بر یک موضوع و انحراف اذهان عمومی از اصلی‌ترین راهبردها در این رویکرد است. رسانه‌های اجتماعی این امکان را فراهم ساخته‌اند افراد و سیاست‌های کلی در معرض بی‌اعتبارسازی و خدشه‌دار شدن قرار بگیرند و این از اصلی‌ترین کارویژه‌های جنگ‌های رسانه در عصر فناوری‌های نوین و دیجیتال محسوب می‌شود. از سوی دیگر انقلاب‌های فناورانه به شکل قابل توجهی این روند را تسریع بخشیده‌اند و امروزه رسانه‌های اجتماعی به شکل محسوسی در شکل‌دهی اذهان عمومی نقش دارند و به یکی از اصلی‌ترین روندهای جنگ‌های شناختی و ترکیبی تبدیل شده‌اند. نقش و اثرگذاری که رادیو و تلویزیون در جریان جنگ‌ها جهانی و جنگ سرد داشتند، امروزه به شکل منحصربه‌فردی به رسانه‌های اجتماعی انتقال پیدا کرده است. رسانه‌های اجتماعی نقش

به‌خصوص ویژه‌ای در راستای روایت‌سازی بین‌مللی دارند و این رویکرد در موقعیت‌های همچون منازعات نظامی به شکل قابل‌توجهی ارتقا می‌یابد این پدیده با این سطح از دسترسی و سرعت انتشار امری مدرن و نو است که در بسیاری از دوره‌های تاریخی گذشته قابل‌رویت نبوده در نوع خود اثرگذاری قابل‌توجهی بر افکار عمومی و برداشت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها برجای گذاشته است. به‌عنوان مثال یکی از اصلی‌ترین نمود این موضوع در جنگ روسیه و اوکراین که از سال ۲۰۲۲ آغاز شده است قابل‌رویت است. به‌نحوی که هر دو کشور در راستای پیروزی در جنگ رسانه‌ای استفاده گسترده‌ای از رسانه‌ها و پلتفرم‌های اجتماعی نموده‌اند و در این بین سعی در پیروزی و روایت‌سازی بین‌المللی را دنبال می‌کنند و این امر باعث ظهور یکی از اولین جنگ‌های رسانه‌های اجتماعی در عصر فناوری و اطلاعات شده است. از سوی دیگر رسانه‌های اجتماعی می‌توانند به شکل وسیعی باعث بسیج جامعه و افراد شوند و این امر در راستای تحولات سیاسی و دگرگونی حکومتی می‌توان نقش عمده داشته باشد؛ از این‌رو در جنگ‌های ترکیبی رسانه‌های نوین و ابزاری کارآمد در راستای تغییر در درک افراد نسبت امور سیاسی تبدیل شده‌اند و می‌توانند به شکل ویژه‌ای بسیاری از مناسبات را تغییر دهند.

رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان پدیده‌های نوظهور در اشکال گوناگون بر دگرگونی‌های امنیتی اثر گذاشته‌اند که باعث شده تحولات چشمگیری در جهان ایجاد شود. از سوی دیگر ابزارهای نوین همچون رسانه‌های اجتماعی عاملی مهم و راهبردی در جهت توسعه و انتشار اخبار اطلاعات هستند و در بحران‌های امنیتی مانند انقلاب‌ها و منازعات امنیتی به شکل محسوسی بر سرعت تحولات اثر می‌گذارند و از این بابت عامل کلیدی و محوری در راستای جلب‌توجه عمومی و ایجاد نگرش‌های نوین به امنیت بسیار اثرگذار است. ای در فضای خبری رسانه‌ای انتشار می‌یابد و می‌تواند در گسترش دامنه بحران‌ها اثرگذار بوده و در نهایت تهدیدات امنیتی جدیدی را ایجاد نماید (Anita, 2012: 1).

۳-۵. تحریم‌های بین‌المللی

جنگ‌ها ترکیبی به معنی استفاده هم‌زمان از روش‌های نظامی و غیرنظامی در جهت دستیابی به اهداف گوناگون تعریف می‌گردد و در این بین این نوع از استراتژی‌های به‌عنوان یکی از اشکال نوین برای دستیابی به اهداف استراتژیک در شناخته می‌شوند. امروزه قدرت اقتصادی به یکی از ابزارهای مهم و راهبردی در جهت تحمیل فشار استفاده می‌گردد. از سوی دیگر روابط اقتصادی یکی از مستعدترین راه‌ها در جهت تطمیع و تله‌گذاری در نظر گرفته می‌شود. تحریم‌های اقتصادی به‌منظور محدود کردن دسترسی به یک کشور به منابع مالی و کالاها و خدمات طراحی می‌شوند که می‌توانند آثار عمده‌ای بر جامعه هدف

داشته باشد با این وجود این نوع از تحریم‌ها ممکن است به تضعیف ثبات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جامعه منجر گردد که در نتیجه منجر به رسیدن به اهداف سیاسی و نظامی می‌گردد. از سوی دیگر تحریم‌های بین‌المللی گوناگون می‌تواند باعث از بین رفتن سیستم‌های ارتباطی کشورها با سایر دولت‌ها و سازمان گردد این روند نوع خود می‌تواند اثرات قابل توجهی بر دامنه و ابعاد اقتصادی کشورها داشته باشد. از سوی دیگر این شکل از تحریم‌ها در راستای جنگ ترکیبی می‌تواند اثرات تخریب‌کننده‌ای بر کاهش منابع مالی دولت‌ها و بازیگران بین‌المللی داشته باشد و در نتیجه ابتکار عمل بازیگران را در امور گوناگون نظامی و غیرنظامی را کاهش می‌دهد. از سوی دیگر کاهش اقتدار نظامی و فقدان دستیابی به توانایی و تکنولوژی‌های روز نظامی و امنیتی با تحمیل شدن تحریم‌های از دست می‌رود. به عبارتی دولت‌های متخصص با ایجاد اختلاف‌های بین‌المللی و شبکه‌سازی و در راستای جنگ ترکیبی این استراتژی را در جهت تضعیف سازی بازیگر مورد نظر پیگیری می‌کنند و این امر می‌تواند در بلندمدت آثار بسیاری بر توانایی‌های نظامی و امنیتی دولت‌ها برجای بگذارد (Karalis, 2024: 2). بعد دیگر آثار تحریم‌های بین‌المللی به عنوان یکی از ابزارهای مدرن و تکوین یافته جنگ‌های ترکیبی سوق دادن بازیگر نوظهور به سمت انجام فعالیت‌های غیررسمی و ایجاد محدودیت‌های گسترده در امور ارتباطی است. به عبارتی ایجاد محدودیت‌های گسترده به عنوان ضربه برای دولت‌ها می‌توان به عنوان آسیب و ضربه هولناک در نظر گرفته شود به این دلیل که این امر به همراه خود بسیاری از ضررهای گوناگون اقتصادی و سیاسی به همراه دارد که یکی از نتایج راهبردی آن کاهش اثرگذاری بین‌المللی و ایجاد انزوا برای بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در نظر گرفته می‌شود (Karami and others; 2019: 5-6).

از سوی دیگر یکی از اصلی‌ترین نموده‌های جنگ‌های ترکیبی ایجاد ناآرامی‌های داخلی و آشوب در بین جوامع هدف است. در این بین ایجاد محدودیت‌های گسترده و وضع تحریم‌های بین‌المللی عاملی کلیدی در جهت دستیابی به چنین سیاست‌هایی است. تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی با ایجاد تورم و سیاست‌های گوناگون اقتصادی باعث نارضایتی مردم و بخش‌های گوناگون جامعه می‌شود در نتیجه چنین عواملی منبع اولیه اعتراض و آشوب در دولت‌ها می‌گردد. سیاست بهره‌گیری از این استراتژی در بسیاری از موقعیت‌ها تاریخی هویدا گشته است. به نحوی سیاست‌ها تهاجمی نظامی و امنیتی در کنار استراتژی‌های غیرنظامی و در نتیجه جنگ ترکیبی گسترده غایت بسیار از تحولات سیاسی و بین‌المللی بوده است. با این وجود پشت سیاست‌های تحریمی و استراتژی‌های محدودیت اقتصادی بسیاری از رویکردهای مهم نهفته است. از سوی دیگر فقدان منابع مالی اقتصادی برای بازیگران بین‌المللی می‌تواند

یکی از اصلی‌ترین علت‌های کاهش اثرگذاری بین‌المللی در سیاست خارجی و همچنین در ابعاد سیاست داخلی در نظر گرفته شود. ظهور و اثرگذاری تحریم‌های بین‌المللی بر حوزه‌های گوناگون امنیتی و آثار قابل توجه آن باعث شده بسیاری از دیدگاه امنیتی تحت تأثیر این حوزه قرار بگیرد. از بعد دیگر آثار امنیتی این رویکرد بر بقا بازیگران گوناگون و استفاده‌های ابزاری از این رویکرد باعث شده به شکل ویژه‌ای مورد توجه قرار گیرد و در نهایت نشانگر پیچیدگی‌های نوین در امور امنیتی و همچنین سوق پیدا کردن مطالعات امنیتی به امور غیرنظامی است. کوتاه‌سخن اینکه ایجاد فشارهای بین‌المللی تلاش برای انزوای بازیگران از طریق تحریم‌های مالی و فشارهای سیاسی می‌تواند بقا بازیگران را در عرصه بین‌المللی مورد تهدید قرار دهد. استراتژی‌های جنگ ترکیبی باعث شده بسیاری از قدرت‌های بزرگ نسبت به تهدیدات ملی و دولت‌های متخاصم از استراتژی بهره‌گیری از تحریم‌های بین‌المللی سود جویند روندی که در بلندمدت آثار اقتصادی و سیاسی بالقوه‌ای را بر جای می‌گذارد. این استراتژی به دلیل هزینه‌های کم و آثار گسترده به شکل مورد توجه دولت‌های در بسیاری از زمینه‌های امنیتی، سیاسی و اقتصادی قرار گرفته است. بسیاری از قدرت‌های بزرگ در الگوی روابط خارجی خود تحریم‌ها را به بخش مهمی از سیاست‌های مقابله‌ای خود قرار داده‌اند و این روند در بلندمدت می‌تواند باعث دگرگونی‌های امنیتی بسیاری در سیاست بین‌الملل گردد.

نتیجه‌گیری

جنگ‌های ترکیبی و تحولات امنیتی بین‌المللی نشان‌دهنده تغییرات عمیق در نحوه برخورد کشورها با تهدیدات و چالش‌های امنیتی هستند. این نوع از جنگ‌ها شامل ترکیبی از عملیات نظامی، سایبری و اقتصادی هستند و به کشورها این امکان را می‌دهد به شکل‌های پیچیده‌تر غیر متعارف به اهداف خود برسند. این امر باعث شده تهدیدات امنیتی امروز فراتر از جنگ‌های سنتی و شامل ابعاد جدیدی مانند جنگ‌های سایبری، تروریسم و نفوذ اطلاعاتی است. این روند در کنار دگرگونی‌های فناورانه بخش مهمی تحولات امنیت بین‌الملل را شامل می‌شود به گونه‌ای که بسیار از تهدیدات امنیتی با مدرن ارتباط و آمیختگی جامعی با انقلاب‌های فناورانه دارند و بین این دو ارتباط عمیقی وجود دارد. جنگ‌های ترکیبی به دلیل بهره‌گیری از استراتژی‌های گوناگون امنیتی باعث پیچیده‌تر شدن تحولات امنیتی گردیده است. به عبارتی در مفهوم و برداشت نوین از امنیت دیگر برداشت‌های صرف کلاسیک یا به عبارتی دور بودن از تهدیدات و حملات صرف نظامی تعریف نمی‌گردد؛ بلکه امروزه و با ظهور جنگ‌های ترکیبی و استراتژی‌های نوین امنیت ملی امنیت به‌دوراز تهدیدات گوناگون نظامی و غیرنظامی مربوط

می‌گردد. در این راستا بازدارندگی فقط محدود امور نظامی نیست؛ بلکه استراتژی‌های جامع در حوزه امنیت سایبری، فضای رسانه و قدرت اقتصادی و حضور مؤثر در ابعاد بین‌المللی قدرت امری مهم و راهبردی برای بازیگران بین‌المللی محسوب می‌گردد. جنگ‌های ترکیبی نمایانگر یک تحول در امنیت بین‌الملل به حساب می‌آید. به عبارتی این سبک از رویکردهای امنیتی نشان‌دهنده تغییرات بنیادین در برخورد کشورها و همچنین چالش‌های جدی امنیت ملی محسوب می‌گردند. جنگ‌های ترکیبی به تغییر قواعد در بازی امنیت بین‌الملل منجر شده‌اند و این دگرگونی می‌تواند به شکل ویژه‌ای بر موازنه قدرت امنیتی و همچنین چالش جدید امنیت و صلح بین‌المللی اثرگذار باشد. از سوی دیگر جنگ‌های ترکیبی که در شکل‌هایی گوناگون باعث دگرگونی در ابعاد امنیت بین‌الملل شده‌اند طیف گوناگون از استراتژی‌های را در برمی‌گیرند که در این بین سه راهبرد عملیات‌های سایبری، جنگ رسانه‌ای و تحریم‌های اقتصادی دارای جایگاه به خصوصی هستند. عملیات‌های سایبری از اصلی‌ترین نتایج ظهور فناوری و تکنولوژی‌های نوین است. این پدیده به خصوص پس از آغاز قرن جدید میلادی به شکل قابل توجهی به کانون استراتژی‌های امنیتی و نظامی بازیگران بین‌المللی تبدیل شد. از سوی دیگر با اتخاذ چنان راهبرد‌هایی بسیاری از عملیات‌های تهاجمی مهم به شکل وسیعی علیه سایر بازیگران بهره گرفته می‌شود. ظهور عملیات‌های سایبری نقطه مهم و اصلی تحولات در امنیت بین‌الملل در نظر گرفته می‌شود زیرا این موضوع امری نوین است و با ظهور فناوری‌های نوین و تکنولوژی‌های پیشرفته عملیاتی شده است. از سوی دیگر بسیاری از دولت‌ها از این راهبرد در جهت ایجاد فشار علیه بازیگران و ایجاد اختلال در سیستم‌های امنیتی آن‌ها استفاده می‌کنند. به گونه‌ای که بسیاری از حملات سایبری شبکه‌های انرژی، سیستم‌های حمل‌ونقل و شبکه‌های مالی و بانکی کانون هدف‌های سایبری بوده‌اند. این در حالی است که چنین حملاتی در لحظات و موقعیت‌های زمانی بحرانی همچون منازعات نظامی به نقطه اوج خود می‌رسد به نحوی در عملیات‌های نظامی حملات سایبری به عامل تسریع‌کننده در ایجاد فشار و آسیب به بازیگر مورد نظر تبدیل می‌شوند. حملات رسانه‌ای و نقش رسانه‌های اجتماعی یکی دیگر از شاخصه‌های جنگ‌های ترکیبی هستند که اثرات قابل توجهی بر امنیت بین‌الملل بر جای گذاشته است. رسانه و شبکه‌های اجتماعی نقش بی‌بدیل را در زندگی اجتماعی بر جای گذاشته است و از سوی این موضوع به شکل‌های گوناگونی همچون ایجاد بسیج عمومی و تلاش برای از بین بردن مشروعیت بین‌المللی استفاده می‌شود و این موضوع در شکل‌های گوناگونی باعث ایجاد بسیاری از جنگ‌ها و منازعات داخلی سیاسی شده است. رسانه‌های اجتماعی اعم از شبکه‌های خبری و شبکه

های اجتماعی به گونه ای بر روند های امنیتی تاثیر گذار هستند این موضوع باعث شده تحولات امنیت بین الملل تاثیرات قابل توجهی را به خود بگیرد که از آثار امنیتی آن تشدید بحران ها بوده است. رسانه های اجتماعی بخش قابل توجهی از استراتژی های جنگ ترکیبی را تشکیل می دهند به عبارتی در راهبرد های ترکیبی تلاش برای مشروعیت زدایی بازیگر هدف و همچنین ایجاد بی ثباتی سیاسی جایگاه قابل توجهی را بر خوردار است لذا این راهبرد باعث پیچیده تر شدن تحولات امنیت بین الملل و همچنین دگرونی راهبرد های نظامی و ابزار تهدیدات نرم شده است. علاوه بر این تحریم اقتصادی و تلاش برای انزوای سیاسی در کنار سایر راهبرد های جنگ ترکیبی به یکی از اصلی ترین اقدامات دولت ها در جهت ایجاد فشار و تغییر رفتار تبدیل شده است. بدین ترتیب اعمال تحریم های اقتصادی تلاش برای ایجاد نارضایتی های داخلی و تلاش برای تغییر رفتار بین المللی بخش مهمی از راهبرد های جنگ ترکیبی در اعمال تحریم های مالی نشأت می گیرد. علاوه بر این تحریم های اقتصادی گسترده و بحران های اقتصادی مالی ومی تواند منشا بسیاری از منازعات امنیتی گردد این روند بر بسیاری از تحولات سیاسی اثر گذار بوده و در دوره های تاریخی گوناگون منشا ایجاد و وقوع بسیاری از جنگ های داخلی گردیده است.

References

- Art, R& Waltz,K(1999) “ The Use of Force : *Military Power and International Politics*” **Rowmand& Litterfield Publisher INC.**
- Bachman , Sacha Dominic , Gunnerison, Hakan(2015) “ *Hybrid wars : the 21 centuries new threat to global peace and security*” **Scientia Military south Africa journal of Military studies .**
- Beown , Jack(2018) “ *An Alternative Warfare : the development , impacts and legibility of hybrid warfare conducted by nation state* ” , **the Journal of Global Faultiness .**
- Breuer, Antina (2012) “ *The Role of Social Media in Mobilization Political Protest : Evidence From Tunisia Revolution*” **German Development Institute**
- Burlay, Tetyana, Borzenco , Olena(2023) “ *Social consequence of modern hybrid warfare in political economics and institutional discourse* ” , **Bulletin of Karagnada University Economy series.**
- Chivvis, Chirstipher(2017) “ *Understanding Russia Hybrid war and what can be done about it*” **Rand Cooperation.**
- Constantin lotina, Caisor(2023) “ *Conventional and Hynrid Actions in the Russia invasion of Ukraine*” **Security and Defence Quartely .**

- Fita, Enisa(2012) “ *Transformation of the Concept of Global Security After the End of Cold War*”, **University of Tirana Publication** .
- Iskandarov, Khayal &Gawliczek, Piotr(2022) “ *Economic Coercion as a Means of Hybrid Warfare : The South Caucasus as a Focal point*” , **Security Defense Quarterly**.
- Karalis , Magdalena(2024) “ *The Information War : Russia Ukraine Conflict Through the Eyes of Social Media*” , **Georgetown University of International Affairs** .
- Karami, Amir Yousef; Mohammad Sharifi, Majid; Yazdani, Amir (2019) "The Hybrid Warfare Perspective, a Basis for Understanding the Trump Administration's Strategy to Confront the Islamic Republic of Iran" **World Politics**, Volume 8, Issue 3. Fall 2019(In Persian).
- Kirkpatrick,David(2008) “*Revolutions in military Technology and their consequences “ The Military History*”.
- Lonute, Alincirdei (2017), “*The Hybrid warfare in 21 centuries and old concept with new face*” , **International Conference knowledge based organization** .
- Nissen, Thomas Elkijer(2016) “ *Soacial media role in hybrid Strategy*”, **Nato Strategic communication Centre**.
- Pawlack , Patrick & Grey ,Aude(2024) “ *Why World Needs a New Cyber Threaty for Conditional Infrastructure*” **Carnegie Endowment for Peace**.
- Person , Robert & Kulalic , Isak(2024) “ *Back to future :The persistence problem of Hybrid Wars* ” **The Journal of International Affairs**.
- Rezaei, Alireza, Torabi, Ghasem (1401) "Explanation of the concept and content of modern wars in the international arena", **Quarterly Journal of Policy Strategy**, Volume 6 - Issue 10(in Persian).
- Sen, Gautam(2014) “ *International relation and international security in the 21 century : the world in transition* ” , **Center for land Warfare Studies New Delhi**.
- Shokoohi; Saeed; Karimi Parsheh, Sajad (1401) "Russia's Hybrid War in the 2022 Ukraine Conflict" **Quarterly Journal of International Relations Research**, Volume 13, Number 2. September 1402(In Persian).
- Sokmam, Akin insin (2016) “ *Hybrid threats and conflicts in international system* ” Journal of **International Relations and Foreign Policy** .
- Soltani; Farzad, Mohammadi Monfared; Hassan, Javadani Moghaddam, Mehdi (1401) "Investigating the application of cognitive warfare in NATO operational areas" **Strategic Environment Quarterly of the Islamic Republic of Iran**, Year 6, Issue 4, Winter 1401(In Persian).
- Tod, Schnauffer(2016) , *Redifining Hybrid warfare : Russia non liner war against the West* ” **Journal of Strategic Security**